

■ Вёскі, якія знікаюць: апошнія жыхары

«ДЗЕНЬ, КАЛІ ПРЫВОЗЯЦЬ ПЕНСІЮ, МЫ НАЗЫВАЕМ ДНЁМ ВЁСКІ»

Пералум'е Жабінкаўскага раёна

Як і ў многія іншыя маленькія вёскі, у Пералум'е давалося ехаць па лясной гравійцы. На ўзбочыне дарогі стаяў пусты аўтобус. Старшыня сельскага Савета Ларыса Харс выказала здагадку, што людзі пайшлі ўглыб лесу ў грыбы. 9 лістапада, калі большасць паселішчаў краіны былі пад снегам, на поўдні Брэстчыны збіралі зялёнкі...

Але праз некалькі кіламетраў лес скончыўся і дарога плаўна перайшла ў вясковую вуліцу. Едзе, а старшыня, нібы экскурсавод, расказвае пра кожны дом абাপал дарогі: «Вось гэты прадаецца, гэты таксама без гаспадароў, гэты выкарыстоўваецца летам пад дачу, суседні таксама, і ў гэты прыезджаюць гарадскія дзеці з унукамі, а гэты, з забітымі вокнамі, мае асобную гісторыю».

Маю ўвагу прыцягнуў дом, кожнае з акон якога ўпоперак перагароджвалі дзве дошкі. Аказалася, што хата даўно выкуплена мясцовым калгасам, яе выкарыстоўвалі ў якасці службовага жылля для работнікаў. Апошнім часам і яна засталася без гаспадароў. І вось аднойчы нейкі прыезджы невядома адкуль зладзюжка аблюбаваў сабе нічыны дом у якасці прыстанішча. Днём ён выходзіў на прамысел, стараўся нешта ўкрасіць з іншых дамоў, а нанач вяртаўся ў свой «гатэль». Калі яго вылічылі праваахоўнікі і затрымалі, уласнік дома — работнік сельгаспрадпрыемства — ад граху падалей забілі вокны, бо няпрошаны госць трапіў у хату менавіта праз адцінутую шыбу акна.

Такім чынам, няцяжка аказалася ўпэўніцца, што большасць дамоў з некалі немалой вёскі Пералум'е стаяць пустыя. У ранейшыя часы тут знаходзілася буйная жывёлагадоўчая ферма.

— Была работа для людзей, і жыхароў было болей, — расказвае Любоў Пятроўна Кузьміч, — цяпер вось застаёмся мы, апошнія з магikan.

Любоў Пятроўна нарадзілася пасля вайны, але гісторыю вясковай трагедыі добра ведае. «Лес вакол, партызаны стаялі, гэты факт не магло пакінуць без увагі немцы, і ў 1942 годзе палову вёскі спалілі».

— У маіх бацькоў было васьмёра дзяцей, на той час шасцёра, — працягвае жанчына. — Уяўляеце, як гэта — застацца без даху над галавой? Намучыліся, нацяпеліся. Жылі ў сваякоў, пакуль тыя трымалі. Потым, маці расказвала, зрабілі хатку з саломы, у ёй жылі. І ўжо ў 1947 годзе узвялі васьмь гэтую хату — паказвае рукой гаспадыня на прасторную кухню, у якой мы і сядзім за сталом. — Старэйшы брат, 1926 года нарадзжэння, яшчэ паспеў паваяваць, а я нарадзі-

Любоў КУЗЬМІЧ — стараста Пералум'я.

лася ўжо ў гэтым, новым доме. Пасля школы, як і многія, з'ехала ў горад. Я падалася ў Мінск, знайшла добрую работу, уладкавалася ў адным з навукова-даследчых інстытутаў. Жыццё ў сталіцы мне вельмі падабалася, здавалася, што там быў мой лёс. Але ведаеце, як гэта здараецца ў жыцці... Дзяцей у мамы было многа, а калі яна захварэла, то даглядаць давалося мне. Таму я рассталася з Мінскам і пераехала ў вёску, як аказалася, назаўсёды.

Каб болей часу знаходзіцца каля хворай маці, Любе давалося запісацца ў калгасныя палюды. Работа была розная: і бульбу перабіраць, і буракі палочы, і на складзе мінеральныя ўгнаенні перагружаць. Так і дапрацавала да пенсіі.

Тым часам да нашай размовы далучаецца гаспадар дома Валянцін Іванавіч. Пасля пераезду з Мінска ён працаваў жывёлаводам. Кажы, што ферма тут была на 400 галоў, але бывала ў калгасным статусе і да шасці соцень жывёлін. Пашы за лесам былі проста шыкоўныя, жывёла добра наядалася, пра што сведчылі і прыбаўленні ў вазе, і надоі. Потым землі згубілі распрацоўкі торфазавада, і цяпер яны, тыя землі, прапашчыя. Няма болей фермы, няма палюды брыгады, якая налічвала да 40 чалавек, і пра той час былі жывёлавод гаворыць з настальгіяй. Як і няма ніякай іншай работы ў акрузе. Праўда, у Пералум'і набылі дом сям'я з Брэста. Муж і

жонка зарэгістравалі фермерскую гаспадарку. Галава сям'і памёр, справу прадоўжыла жонка, яна вырошчвае буюкі. Паводле слоў вяскоўцаў, фермеры — надта добрыя людзі. Даюць падпрацаваць і зарабіць капейку усім суседзям, хто жадае і мае сілы. Але ж ягады сабралі, сезон закрылі і з'ехалі. І зноў цішыня.

Пастаяннымі жыхарамі Пералум'я з'яўляюцца сем чалавек, якія зарэгістраваныя ў вёсцы, усе яны пенсіянеры. А Любоў Пятроўна ў іх стараста. Стасункі апошніх жыхароў Пералум'я са знешнім светам найлепш ажыццяўляюцца з дапамогай гандлёвых арганізацый. Два разы на тыдзень у вёску заязджае аўтакрама гандлёвай фірмы і раз на тыдзень машына райспажыўсаюза. Серада — дзень прыезду фірмовай аўтакрамы, і мы са старшынёй сельсавета з цікавасцю вывучылі асартымент перасоўнага магазіна. Варта адзначыць, што ён даволі прыстойны. А вось пакупнікоў каля машыны аказалася толькі двое...

Яшчэ не было паштовай машыны, якая прывозіць пенсію, — патлумачылі нам. Пошту чакалі менавіта ў гэты дзень. «Дзень атрымання пенсіі мы называем днём альбо святам вёскі», — пажартавала Любоў Пятроўна. Ну яно і зразумела, у гаспадыні дома гасцілі сын з нявесткай і унучкай. Вядома, прыемна ўсім накупіць гасцін-

цаў. Хоць галоўная падтрымка маладой сям'і заключаецца не ў магазінных прысмаках, а ў харчовай дапамозе, вырошчанай на ўласным падворку. Гаспадары трымаюць курэй ды свіней. Таму кавалак экалагічна чыстага мяса да стала заўсёды гарантваны. Праўда, непакояцца аб адным, каб не вярнуліся зноў да 5-кіламетровай зоны ў справе забароны вырошчвання свіней. Літаральна два гады таму каля суседняй вёскі Сычова ўзвялі свой комплекс. Цяпер, як вядома, нормы санітарнага кардону складаюць два кіламетры. Але перыядычна ўзнікаюць размовы пра пашырэнне...

— Хоць ногі ды спіна не вельмі здаровыя, — гаворыць Любоў Кузьміч, — каб дабрацца за 300—400 метраў да аўтакрамы, бяру веласіпед, але гаспадарку сякую-такую трымаем. У малодшага сына нядаўна жонка ў райцэнтры без работы засталася. Пакуль знойдзе тую работу, дапамагаць трэба. А старэйшы сын — інвалід з дзяцінства, з намі жыве. У школу ён не хадзіў, а чытаць навучыўся па газеце «Звязда». Помню, першая яго літара была «З». Шмат гадоў мы выпісалі беларускае выданне, усёй сям'ёй чыталі.

Вось так прыемна бывае ў самай глыбінцы сустрэць нашых чытачоў.

Святлана ЯСКЕВІЧ.
yackevich@zviazda.by

«Звязда» працягвае друкаваць матэрыялы ў падтрымку адкрыцця музея «Вайна пад стрэхамі», прысвечанага Алесю Адамовічу і яго творчасці, у пасёлку Глуша Бабруйскага раёна.

Андрэй КУНЦЭВІЧ:

«МУЗЕЙ — СПРАВА АГУЛЬНАЯ»

Сёлета пры Бабруйскім райвыканкаме быў адкрыты разліковы рахунак на збор сродкаў для вырабу праектна-каштарыснай дакументацыі і рэканструкцыі будынка ў пасёлку Глуша пад музей Алеся Адамовіча. І першым, хто пералічыў на яго грошы, было галоўнае ўпраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Магілёўскага аблвыканкама. Пра тое, што рабіцца ў вобласці для таго, каб музей пісьменніка з'явіўся, — у нашай размове з начальнікам гэтага ўпраўлення Андрэем КУНЦЭВІЧАМ.

— Ідэя стварэння музея нашага славутага земляка абмяркоўваецца даўно. Таму сімвалічна, што менавіта ў Год культуры прынята канчатковае рашэнне зрабіць у Глушы музей, прысвечаны гэтаму геніяльнаму пісьменніку. Рахунак створаны, мы выкарыстоўваем любую нагоду, каб давесці да людзей інфармацыю на гэты конт. На сайтах Магілёўскага аблвыканкама і Бабруйскага райвыканкама размешчаны банеры з заклікам падтрымаць агульную справу.

— Наколькі актыўна адгукаюцца на прапанову папоўніць рахунак? Хто яго асноўныя ўкладчыкі?

— Адрозжык пасля адкрыцця разліковага рахунку работнікі культуры Магілёўскай вобласці рэалізавалі некалькі ініцыятыў з мэтай папоўніць агульную скарбонку. Пэўную суму пералічыла на яго Цэнтралізаваная бібліятэчная сетка Бабруйскага раёна. Сюды ж накіраваны ўсе сродкі ад рэалізацыі білетаў на канцэрт творчых калектываў Бабруйскага раёна, які адбыўся ў рамках фестывалю «Народныя таленты Магілёўшчыны». Такія ініцыятывы, я ўпэўнены, будуць рэалізоўвацца і далей. У вобласці шмат чаго робіцца для прапаганды спадчыны славуных ураджэнцаў. Неўзабаве ўбачыць свет альбом «Спірыдон Собаль і вытокі магілёўскага кнігадруку». Нядаўна ў Магілёве ўспаміналі творчасць вядомага нашага земляка кінарэжысёра Віктара Турава, у кіна-тэатрах ішлі паказы яго фільмаў, адбываліся творчыя сустрэчы. Дарэчы, менавіта Віктар Тураў экранізаваў знакамітую дыялогію Алеся Адамовіча «Вайна пад стрэхамі» і «Сыны ідуць

у бой». Разам з Магілёўскім кінавідэапракатам мы абгаворым магчымасць правядзення тыдня фільмаў па творах Алеся Адамовіча. Актыўна прапаганда творчасці пісьменніка абласная бібліятэка імя Леніна. У наступным годзе мы будзем адзначаць 90-гадовы юбілей пісьменніка, і там рыхтуецца шэраг звязаных з гэтай датай мерапрыемстваў.

— На сённяшні дзень на стварэнне музея сабрана ўсяго каля 900 рублёў новымі грашыма. Калі справа і далей так пойдзе, то яго адкрыццё можа зацягнуцца на гады.

— З самага пачатку гэты праект быў заяўлены, як прыклад дзяржаўна-прыватнага партнёрства. Грамадства таксама павінна паказаць, што зацікаўлена ў стварэнні гэтага музея. У свой час было шмат разоў вакол адкрыцця разліковага рахунку. Маўляў, вы толькі адкрыцеце — і спонсары знойдуцца. Аднак, калі з'явіўся шанец на справе здзейсніць свае абяцанні, некаторыя «ініцыятары» паспяшаліся сысці ў ценю. У гэтай справе не мае значэння, хто колькі пералічыў грошай. Галоўнае, не застацца ўбаку. Зараз ёсць рэальная магчымасць даказаць, што гэты музей усім нам патрэбны.

— Магчыма, справе перашкаджае тое, што няма так званага назіральнага савета? Ці магчыма стварэнне яго пры галоўным ўпраўленні ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Магілёўскага аблвыканкама?

— Тое, што такі грамадскі орган патрэбны, лічу добрай ідэяй, але наўрад ці ён павінен быць пры нашым ўпраўленні. Мы гатовы дэлегаваць у гэты савет свайго супрацоўніка. Я таксама буду дапамагаць савету, удзельнічаць у яго рабоце.

— На думку спецыялістаў, на праектна-каштарысную дакументацыю спатрэбіцца каля 12 000 сучасных рублёў. Што будзе зроблена, калі гэта сума акумуляецца на рахунак?

— Як толькі гэтыя сродкі паступяць на разліковы рахунак, Бабруйскі райвыканкам будзе мець усе падставы, каб аб'явіць конкурс на правядзенне гэтых работ. Напэўна, распрацоўка праектна-каштарыснай дакументацыі і будзе той самай першай канкрэтнай справай, вакол якой згуртуюцца ўсе тыя, хто зацікаўлены ў стварэнні музея.

Святлана АЛЕКСІЕВІЧ:

«ЁН НЕ ВУЧЫЎ МЯНЕ ПІСАЦЬ, ЁН ВУЧЫЎ МЫСЛІЦЬ»

Нобелеўская лаўрэатка матэрыяльна падтрымала ідэю аб стварэнні музея

Сусветна вядомая пісьменніца рэдка бывае дома. Цяпер яна зноў працягвае свой тур па замежных краінах. Але перад сваёй паездкай у Германію Святлана АЛЕКСІЕВІЧ не адмовіла карэспандэнтку «Звязды» пагутарыць на тэму стварэння музея. А заадно падзялілася сваімі ўспамінамі пра Алеся Адамовіча.

— Я ведаю, што існуе мэта стварыць музей, і я падтрымліваю гэтую ідэю, — кажа яна. — У мяне быў цяжкі год, шмат паездак, але я заўсёды трымала ў свядомасці, што павінна ў гэтым удзельнічаць. Я ахвярую пяць тысяч долараў, ва ўсякім разе хоць пачнуцца будаўнічыя работы. Калі б кожны з нас, у каго грошай болей, чым у іншых, мог нешта зрабіць для памяці вялікага пісьменніка, мы б жылі зусім інакш. Мы чакаем нейкіх патураннаў дзяржавы, а дзе мы? Чаму мы нічога не робім самі? Гэтану нам трэба вучыцца ў той жа Еўропы. Там, напрыклад, у месцы, дзе жыў пісьменнік, нават малавядомы, абавязкова адкрываюць музей і паставяць яму помнік. Там усё робіцца для захавання яго памяці, і нават у школах пра гэта гавораць. Ёсць такая культурная пераемнасць. Мы ж не даацэньваем, што такое памяць, што такое вялікі чалавек у нашай культуры.

Але нягледзячы на тое, што мы жывём у такі прамежжы час, калі планка культурнага жыцця знізілася і ўсю прастору запоўніла матэрыяльная частка, калі людзі занятыя жыццём, нейкімі матэрыяльнымі рэчамі, усё роўна трэба заставацца людзьмі, трэба назапашваць, як той казаў, айсберг культуры. Жыццё складаецца не толькі з матэрыяльных рэчаў, чалавекам чалавека робіць культура. Трэба чытаць эсэ Адамовіча, яго артыкулы, каб «пашырыць магзі».

Патрэбны нейкі спіс да багатых людзей. Сёння яны наб'юць кішэні, а іх дзеці, нават калі паедуць вучыцца ў іншую краіну, усё роўна застануцца грамадзянамі гэтай краіны. Таму трэба думаць пра радзіму. Хоць бы адну-дзве справы зрабіце не толькі для сябе, але і для краіны.

— Наколькі вам блізкая тэма Адамовіча і наогул гэты пісьменнік?

— Адамовіч — гэта мой настаўнік. На маю думку, Адамовіч — самы інтэлектуальны чалавек у нашай літаратуры, ва ўсякім разе я вельмі рада, што ён паставіў мне, вобразна кажучы, машыну мыслення, у яго я вучылася шматлікім рэчам.

— А якім вы запамнілі Адамовіча? Можна, узгадаеце нейкі эпізод?

— Гэты Адамовіч быў дзіўны чалавек. Мы пазнаёмліся, калі выйшла кніга «Я з вогненнай вёскі». Я якраз працавала ў «Сельскай газеце», і мне далі заданне зрабіць з ім інтэрв'ю. Я патэлефанавала дамоўца аб сустрэчы і зусім нечакана пачула: добра, я да вас забягу. А я думала, што ён, такі мэтр, запрасіць кудысьці прыйсці. Ён спраўды забег у рэдакцыю пасля абеда, і мы з ім пагутарылі. Праз некаторы час перадала яму інтэрв'ю, ён прачытаў і прызнаўся: «Я калі ўбачыў вас, такую маленькую, падумаў: ну што гэта дзяўчынка напіша? Вазьму ўсё і перапішу». Гэта інтэрв'ю яму спадабалася. З тых часоў мы сталі сябраваць. Гэта былі ўрокі духоўныя. Ён не вучыў мяне пісаць, ён вучыў мяне мысліць. Гэты чалавек вельмі паўплываў на мяне.

— І які ўрок быў самым важным?

— Духоўная асоба складаецца з агульнага поля, агульных уражанняў, яна больш моцная. А вось тое, што я не змогу рабіць так, як ён, — гэта яго дэмакратычнасць. Яму мог патэлефановаць нейкі малады рэжысёр, і ён бег глядзець зусім нікому не вядомых дзяцей дзесьці на новабудулі. У яго кабінце заўсёды было ўсё завалена, ён чытаў нейкія рукапісы. У гэтым плане ён быў зусім безадмоўным. Гэта дэмакратычнасць таксама для мяне вялікі ўрок.

Аўтар праекта Нэллі ЗІГУЛЯ.

А мы нагадваем: дабрачынны рахунак для збору сродкаў на рэканструкцыю будынка пад музей Алеся Адамовіча адкрыты пры адрэзе ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Бабруйскага райвыканкама, р/р 3642129272326 у філіяле 703 ААТ «ААБ Беларусбанк», код 760 г. Бабруйск, УНП 701226324. Прызначэнне плацяжу «Для вырабу праектна-каштарыснай дакументацыі і рэканструкцыі будынка ў пасёлку Глуша пад музей А. Адамовіча».

Падтрымаем добрую ініцыятыву!